

Trouw 02-10-2008

Het 'ware gezicht' van de dalai lama

Koert van der Velde

In het Westen wordt de dalai lama gezien als een wijze heilige, en wordt deze Nobelprijswinnaar in één adem genoemd met Mahatma Gandhi en Martin Luther King. Onterecht, zegt een groeiende groep Tibetaanse critici. Voorman Kundeling Rinpoche legt uit waarom de wereld zich decennialang 'een rad voor ogen heeft laten draaien door deze spirituele despoot'.

Er is een mythe gecreëerd die in het Westen al decennia collectief wordt geloofd. Tibet was volgens deze mythe het land van de heilige dalai lama. Voordat de Chinezen er binnenvielen was dit spirituele vredesrijk het toonbeeld van liefde en harmonie. Tibetanen waren niet bedorven door materialisme, en leefden nog volgens spirituele waarden. Tibet was een paradijselijk Shangri-La. In 1959 hebben de Chinezen dit spirituele rijk van de kaart geveegd. Vanuit zijn ballingsoord streeft de dalai lama op zeldzaam hoogstaande wijze een vrij Tibet na.

„Het is één grote leugen”, zegt Kundeling Rinpoche, een hoge Tibetaanse geestelijke die op reis door Europa dinsdag in Nederland aankwam. „Voordat de Chinezen kwamen, was Tibet een feodale theocratie. De staat gaf lijfstraffen, vergold met de zweep en hakte voor kleine vergrijpen handen af. En denk maar niet dat je ergens kon klagen.” Het land was in bezit van een kleine elite van adel en geestelijkheid, samen vijf procent van de bevolking. Slavernij en lijfeigenschap waren normaal. Er was tekort aan zo ongeveer alles. De inval van de Chinezen kostte de elite haar macht, maar voor het grootste deel van de bevolking betekende het een grote vooruitgang, zegt Kundeling. „De Chinezen hebben de gewone Tibetanen rechtvaardigheid en welvaart gebracht.”

„De dalai lama had in Tibet alleen macht over de hoofdstad Lhasa en een relatief klein gebied eromheen. Hij was niet de leider van alle Tibetanen. Dat idee ontstond pas in ballingschap. Voor een 'vrij Tibet' was het beeld van een verenigd volk nodig, niet van een kleine, uiterst diverse groep vluchtelingen. Gesteund door de inlichtingendienst CIA, die erin een kans zag het communistische China te bestrijden, werd het beeld van een eensgezind volk van vredelievende Tibetanen onder leiding van een heilige geconstrueerd.”

Niet alleen anticommunistisch rechts maar ook maatschappijkritisch links kon zich in dit beeld vinden. Links smolt voor het niet-materialistische spirituele imago van Tibet. Nog steeds moeten de westerse 'Tibet supportgroepen' niks hebben van het beeld dat Kundeling schetst.

„Toen Nixon in 1975 zijn koers veranderde en bij de Chinese leider Mao op bezoek ging, zag je de dalai lama prompt zijn beleid herzien. Met minder steun uit de VS werd het doel aangepast, van onafhankelijkheid naar autonomie.” Volgens Kundeling kan de dalai lama maar beter nooit meer naar Tibet terugkeren. „Het zou maar narigheid geven. Weliswaar zal hij er best aanhang hebben bij de slecht geïnformeerde laag opgeleide Tibetanen die ook in de mythe geloven dat 'zijne heiligheid' onfeilbaar en verlicht is. Zij beseffen niet dat ze het nu veel beter hebben, inclusief het recht om hun eigen godsdienst uit te oefenen. Met de dalai lama aan het roer verdwijnt die zekerheid.”

Tibetaanse boeddhisten houden er een heel pantheon aan goden op na, die in het dagelijks leven en op het spirituele pad dienstbaar kunnen zijn. Kundeling Rinpoche is een aanhanger van Dorje Shugden, een godheid wiens verering in 1996 door de dalai lama in de ban is gedaan. Het lijkt er echter op dat hij hiermee zijn hand heeft overspeeld.

Het Tibetaanse boeddhisme bestaat uit vier hoofdstromingen met vele substromingen, en iedere stroming heeft zijn eigen leermeester aan het hoofd, die volgens het geloof door de tijd heen incarneert van de een in de ander. Zo is de huidige, dertiende Kundeling Rinpoche tegenwoordig gereïncarneerd in Lobsang Yeshe Jangle Gyatso (49), die nu in Nederland is. Zijn subgroep is deel van de hoofdgroep van de Gelugpa's (Geelkappen), waartoe ook de dalai lama behoort. Speciaal Gelugpa's vereren traditioneel de nu verbannen beschermgod Dorje Shugden. De duizenden monniken en honderdduizenden burgers die Shugden als hun favoriet zien, leggen zich niet zomaar bij het verbod neer.

De dalai lama zegt door zijn orakel op het gevaar van Shugden te zijn geweest. En overleden leermeesters, die bij leven ook Shugden aanbaden, zouden hem in zijn dromen voor deze 'demon' hebben gewaarschuwd. Shugden zou geen beschermende god maar een 'boze geest' zijn, die met

man en macht bestreden moet worden. Na herhaaldelijk aandringen van zijn orakel besloot de dalai lama in te grijpen met een dringend advies aan zijn achterban.

Tenminste, zo luidt de officiële uitleg. Volgens Kundeling zocht de dalai lama vooral een zondebok voor zijn falend beleid – een Vrij Tibet. „Hij gebruikt het idee van oecumene om zijn twijfelende achterban aaneen te smeden. Speciaal de volgelingen van Shugden moesten daar nooit wat van hebben. Die hadden hun eigen cultus, en zwoeren daarbij, voor zichzelf dan. Het conflict daarover is eigenlijk al honderden jaren oud, maar leed een slapend bestaan. De dalai lama heeft het weer tot leven gewekt. Hij propageert een mix van stromingen, waarbij hij zichzelf boven allen plaatst. In jullie taal: hij wil katholieken en protestanten elkaars gewoonten laten overnemen, hij wil nasi en spaghetti mengen. Omdat volgelingen van Shugden daar niet op zitten te wachten, moesten zij in de ban.”

Kundeling vindt het tijd dat mensen in het Westen eindelijk hun ogen openen voor de situatie. Een paar maanden geleden hingen er in Tibetaanse vluchtelingencentra in India overal briefjes die aanhangers van Shugden de toegang ontzegden tot de plaatselijke 'overheidsgebouwen', ziekenhuizen, winkels en tempels. Nadat een Franse tv-zender de beelden over deze toestand van apartheid uitgezonden had, distantieerde de dalai lama zich ervan. Zijn volgelingen zouden wat al te enthousiast hebben gehandeld.

Kundeling weerspreekt deze lezing. „Het is de manier waarop de dalai lama te werk gaat. Het is een berekenende, keiharde man. Hij stookt intern de zaak op, maar zodra de buitenwereld er lucht van krijgt, speelt hij de vermoorde onschuld. Voor de Olympische Spelen zette hij zijn achterban aan tot rellen in de Tibetaanse hoofdstad Lhasa, maar toen er doden vielen, deed hij net alsof hij er niks mee te maken had, en riep hij op tot vreedzaamheid.

Er verschenen in de media foto's van Chinese soldaten die zich als monnik verkleedden en zich misdroegen. Het waren foto's van een filmopname van jaren geleden, verspreid door His Holiness' ministerie van propaganda in zijn ballingsoord Dharamsala.”

„De dalai lama dreigde zelfs met aftreden vanwege de rellen in Lhasa – een gotspe. Nóóit zal hij afstand doen van de macht. Hij spreekt met dubbele tong. En zijn volgelingen schuwen leugen noch geweld om de nu verenigde Shugden-aanhangers te belagen. Op YouTube staan de getuigenissen hiervan. Hele families zijn Dharamsala ontvlucht voor de overijverige en gewelddadige volgelingen van de dalai lama. Zij handelen in opdracht van hem, dat kán gewoon niet anders.”

„Alles wat de dalai lama zegt, gaat er in het Westen in als koek. Omdat jullie bang zijn voor 'de Chinezen', in hen een groot gevaar zien, nu niet meer om hun communisme, maar om het vervuilende consumptisme van deze opkomende wereldmacht.” Volgens Kundeling moeten de dalai- lamagezinde Tibetanen en hun westerse vrienden hun ongenueerde beeld van China nodig bijstellen. Omdat hij dit zegt, wordt hij 'een spion voor China' genoemd. Kundeling heeft bij het hooggerechtshof in New Delhi een klacht ingediend tegen de dalai lama. „Een klacht tegen het schenden van het recht op godsdienstvrijheid. Het gerechtshof heeft de zaak in behandeling genomen, de eerste overwinning.”

De dalai lama moet vooral nooit als leider naar Tibet terugkeren, hoopt Kundeling voor zijn volk. „Je moet er toch niet aan denken dat hij een land zou krijgen waar hij de machtigste is. Dan krijg je taliban-achtige toestanden. Denk niet dat boeddhisten daartoe niet in staat zijn. Zie Burma, dat is een dictatuur geleid door mensen die zich boeddhist noemen.”

Zelf zal Kundeling de rest van zijn leven in India blijven, de bakermat van het boeddhisme. „In India is het boeddhisme een relik geworden, zijn de heilige plaatsen musea. Ik wil er werken aan een revival, niet van de boeddhistisch religie in mijn variant. Maar wel omdat het waardevol is de mooiste waarden van het boeddhisme onder ogen te zien: geweldloosheid en tolerantie.”

'Vóór de Chinese inval was Tibet een feodale theocratie'

'De dalai lama is een berekenende, keiharde man'

Kundeling Rinpoche, criticus van de dalai lama. Rinpoche's tegenstanders noemen hem een spion voor China.

FOTO MAARTJE GEELS

Dalai lama: 'Dorje Shugden is een kwade, bloeddorstige kracht'

In een vraaggesprek in 1999 vroeg Trouw de dalai lama zelf naar de affaire 'Dorje Shugden'. Hij raadt de verering van Shugden – vaak afgebeeld als een toornig wezen, met een ketting van schedels en menselijke lichaamsdelen om zijn hals, dansend in een vijver van kokend bloed – af, zei hij toen, „omdat Dorje Shugden een kwade, bloeddorstige kracht is. Als er geen maatregelen worden genomen, loopt het Tibetaanse boeddhisme, met zijn eeuwenoude traditie van spirituele diepzinnigheid en progressiviteit, het gevaar te degenereren tot oppervlakkige geestenverering. Bovendien leidt de cultus tot sektevorming en polarisatie.” Iets wat hij, als leider van alle boeddhistische stromingen, niet alleen van de Gelugpa-orde, „niet kan tolereren. Iedereen is vrij te geloven wat hij wil, maar als je boeddhist bent, dien je je aan bepaalde regels te houden. De aanhangers van Dorje Shugden doen dat niet. Ze lopen achter een sektarische 'geest' aan die zichzelf belangrijker vindt dan de Boeddha. Daar wijs ik de mensen op.”

Trouw 16-04-2009

Verering van volksgod verdeelt boeddhisten

Koert van der Velde

De dalai lama bezoekt in juni Nederland. Volgelingen willen voorkomen dat aanhangers van Shugden – een door de dalai lama tot vijand verklaarde volksgod – lid worden van de Boeddhistische Unie Nederland. De kwestie leidt tot tweespalt.

In het Westen staat de dalai lama bekend als een tolerant mens die iedereen het recht gunt de eigen religie in vrijheid te praktiseren. Maar als geestelijk leider van de Tibetanen stelt hij de godsdienstvrijheid van zijn onderdanen minder centraal. De dalai lama beschouwt beoefenaars van de Tibetaanse Shugden-cultus als zijn vijanden. Komt hij ergens een lezing geven en vermoedt hij dat er aanhangers van de godheid Shugden aanwezig zijn, dan verzoekt hij hen dringend de zaal te verlaten. Zijn volgelingen in de Tibetaanse nederzettingen in India gaan soms nog verder, door Shugden-aanhangers de toegang tot winkels en kantoren te ontzeggen.

Ooit was de dalai lama zelf ook een Shugden-vereerder. In het Tibetaans boeddhisme is het gebruikelijk een godheid te vereren, maar op advies van zijn orakel nam hij in 1990 afstand van deze beschermgod die veel Tibetanen al eeuwen vereren. De vaak angstaanjagend uitgebeelde Shugden zou een demon zijn. Veel Tibetanen zwoeren op advies en bevel van de dalai lama Shugden af, maar veel anderen volharden in de verering van deze traditionele volksgod. De kwestie is de laatste jaren steeds verder op de spits gedreven, door de dalai lama, en ook door sommige Shugden-vereerders, die in het bestrijden van de dalai lama bijkans een levenstaak zien weggelegd. De onverzoenlijke positie die de dalai lama tegenover Shugden-volgelingen inneemt, begint in de westerse wereld zijn imago als wijze vredesduif te schaden. Overal ter wereld waar de dalai lama zich vertoont, protesteren critici tegen hem, en de media storten zich daar gretig op. Ook in het Westen en in Nederland heeft Shugden tegenwoordig aanhangers. De organisaties die Shugden in ere houden, zeggen te groeien, tegen de verdrukking in.

De organisaties die de dalai lama begin juni ontvangen, moeten er niet aan denken dat zijn bezoek wordt overschaduwed door gesteggel over een eventueel lidmaatschap van zijn vijanden van de Boeddhistische Unie Nederland (Bun). Waarschijnlijk daarom vroegen ze de koepelorganisatie juist nu een zo hoog mogelijke drempel op te werpen om te voorkomen dat Shugden-aanhangers Bun-lid kunnen worden.

Half maart kwamen de Tibetaans-boeddhistische lidorganisaties bij elkaar om over de kwestie te praten. Een aantal wilde geen partij kiezen en moest op eieren lopen met formuleringen als 'niet voor en niet tegen', en 'wij willen daar niet over gaan'. Bij de ene na de andere organisatie gooit de woordvoerder, gebeld voor commentaar, er vrijwel onmiddellijk de hoorn weer op. Een enkele boeddhist wordt boos: publiciteit stookt het vuurtje alleen maar op.

„Het is een uiterst pijnlijke kwestie”, zegt Matthieu Vaessen, van de Tibetaans-boeddhistische organisatie Rigdzin Dzogchen Ling, ook secretaris van de Bun. „De unie kan geen groepen

weigeren die overduidelijk boeddhistisch zijn, met als argument dat wat ze geloven niet deugt. Iedereen heeft zijn eigen interpretatie, als we elkaar daarop gaan afrekenen, is het einde zoek. Maar als we een Shugden-club toelaten en er vijf op de dalai lama georiënteerde clubs niet meer in dezelfde ruimte willen vertoeven, dan hebben we een probleem.”

Daarom speelt de Bun een 'heel subtiel spel', zegt hij. „Wel kunnen we kijken of het toetreden van groepen de harmonie binnen de Bun bevordert of juist tweedracht veroorzaakt.”

De meeste Bun-leden zijn Japans- of Thais- of nog weer anders-georiënteerd. Deze organisaties zijn niet thuis in de Shugden-controverse, en moeten daarom ook niet worden gevraagd erover te oordelen. Het voorstel op de ledenvergadering, aanstaande zaterdag, is daarom het huishoudelijk reglement van de Bun aan te passen en de noodzaak van 'harmonie' te benadrukken.

Normaliter maken Tibetaans boeddhisten nooit openlijk ruzie, zegt Vaessen. „Helemaal in Nederland gaat het om kleine gematigde clubjes die niet de confrontatie zoeken.” Er zijn half maart dan ook geen harde conclusies getrokken, zegt hij. Mochten zich in de toekomst Shugden-clubjes aanmelden, dan is de deur dus niet al bij voorbaat gesloten. Dat zou de overheid, die de Bun financiert, wellicht ook niet accepteren. Maar dat betekent niet dat Shugden-clubs tot de Bun zouden kunnen toetreden.

Vaessen: „Je moet het in internationaal perspectief zien. Alle clubs in Nederland zijn afdelingen van internationale organisaties. Volgelingen van de dalai lama vermoeden dat de aanhangers van de Shugden-rite worden gefinancierd door China, dat zo de dalai lama in diskrediet probeert te brengen.”

Vaessen zelf kiest partij voor de dalai lama en tegen de Shugden-vogelingen. „Als de dalai lama, die zelf jarenlang Shugden heeft vereerd, zegt dat het beter is om dat niet meer te doen, dan kun je daar maar het beste naar luisteren. Iemand die al veertien incarnaties achter de rug heeft als geestelijk leider, heeft meer in zijn mars dan een gewone boeddhist. Hij is de hoogste boeddhistische autoriteit op aarde, dus kan daar beter over oordelen dan wij.”

De leden van de Bun hebben zaterdag meer problemen te bespreken. Zo kiezen ze ook een nieuwe voorzitter. Het bestuur heeft iemand voorgedragen, maar er waren twee tegenkandidaten, die geen lid zijn van een (internationale) organisatie. Zij wensten onder meer dat ook ongebonden individuen lid van de Bun kunnen worden. Hoewel het statutair schijnt te kunnen om als niet-lid je kandidaat te stellen, hebben ze zich onlangs teruggetrokken. Ex-kandidaat Joop Romeijn: „Dat bericht werd al door de Bun verspreid voordat ik die stap had gezet.”

Nu de Bun is erkend als officiële zendende instantie, en naast boeddhistische radio- en tv-programma's ook geestelijke verzorging mag gaan aanbieden in ziekenhuizen, gevangenissen en het leger, moet zij professioneler worden. Daar horen ook leden bij die weten hoe het hoort. Zo blijkt bij sommigen onbekend én ongewenst dat zij het zijn die in laatste instantie bepalen welke club wel of niet lid mag worden.

Meindert Gorter, Tibetaans boeddhist en aanhanger van de Shugden-ritus van de organisatie Atisha Kirti Danza, zegt wel de humor te kunnen zien in de perikelen bij de Bun. Naar zijn weten is er geen enkele Shugden-club zelfs maar geïnteresseerd in het lidmaatschap. Nu hij hoort dat de Bun er een probleem van maakt, lijkt het hem 'wel grappig' het lidmaatschap aan te vragen. „Fantastisch toch om afgewezen te worden op grond van je ritus. Dat toont een stukje Middeleeuwen in het geseclariseerde Nederland.” De aanvraag ligt inmiddels bij de Bun.

Shugden-aanhangers protesteren in mei 2008 in Londen tegen het bezoek van de dalai lama.
FOTO ANDY RAIN, EPA

De dalai lama beschouwt beoefenaars van de Shugden-cultus als vijanden.

FOTO LUCY NICHOLSON, REUTERS

Het omstreden boeddhistische godje Dorje Shugden wordt vaak afgebeeld als een toornig, wraaklustig wezen. Hij zou zijn aanbidders op korte termijn rijkdom brengen, maar op den duur onheil.